

Angiverilagen skapar oro och demonstrationer inom fackliga och kommunala organisationer såväl som hos representanter för civilsamhällesorganisationer

Regeringen publicerade förra veckan tilläggsdirektiv till en utredning om att stärka återvändandearbetet. Det som i sommarens intensiva debatt mest kallats *Angiverilagen*. En del i utredningen handlar om att utreda en informationsplikt för myndighetspersoner som kommer i kontakt med personer som vistas utan giltigt uppehållstillstånd i Sverige. Det innebär att myndighetspersonal, såsom skol- och sjukvårdspersonal samt medarbetare inom socialtjänsten, skulle tvingas ange människor som de egentligen har i uppgift att hjälpa och stötta.

Förslaget har sedan det presenterades i Tidöavtalet fått omfattande kritik. En informationsplikt för exempelvis skol- och vårdpersonal samt socialtjänstens medarbetare skulle strida mot FN:s barnkonvention, men även många professioners yrkesetik, skriver t.ex. 17 representanter för civilsamhällesorganisationer.

De skriver:

”Vi motsätter oss att regeringen i Sverige nu överväger att införa en lag som hotar grundläggande mänskliga rättigheter och gör vårt land mer otryggt för barn. Vi är därför starkt kritiska till en informationsplikt, i synnerhet för skolor, vårdinstanser och socialtjänsten. Enligt barnkonventionen, som numera är svensk lag, har alla barn oberoende juridisk status en ovillkorlig rätt till utbildning enligt artikel 28. FN:s barnrättskommitté har också tydliggjort att stater ska se till att det i praktiken är vattentäta skott mellan utbildningsinrättningar och migrationsmyndigheter. Elevers uppgifter får inte lämnas ut och verkställande av migrationsbeslut på eller nära skolors områden bör förbjudas då detta begränsar eller omintetgör rätten till utbildning”.

Civilsamhällets organisationer möter olika barn och vuxna i sina verksamheter och redan innan förslagen presenterades har debatten lett till utbredd oro bland såväl barn som olika yrkesgrupper. En informationsplikt för skolor skulle medföra att vissa barn inte vågar gå till skolan, av rädsla för att bli anmälda och utvisade. Vilket i sin tur riskerar att beröva barnet dess rätt till utbildning i praktiken. Det skulle skapa större utsatthet och föra barnen ännu längre bort från samhället. Den otrygghet som redan finns hos dessa barn skulle ytterligare förstärkas. Om människor riskerar att anmälas när de söker vård är risken stor att de undviker att söka vård över huvud taget.

Det samma gäller rätten till bästa möjliga hälso- och sjukvård enligt artikel 24 i barnkonventionen. Om människor riskerar att anmälas när de söker vård

är risken stor att de undviker att söka vård över huvud taget. Detta kan leda till att barn i praktiken nekas rätten till hälso- och sjukvård. När det inte längre är tryggt att söka vård kommer förvärrade tillstånd och onödigt lidande bland barn att vara ett faktum.

Även i förhållande till barns rätt till skydd enligt artikel 19 skulle en informationsplikt för socialtjänsten kunna få förödande konsekvenser. Socialtjänstens uppdrag är att hjälpa och ge stöd till utsatta barn och familjer - inte att ange dem. Risken är överhängande att de som är behov av stöd, exempelvis våldsutsatta barn och kvinnor, inte skulle våga söka hjälp eller anmäla missförhållanden.

Mot den här bakgrunden har både Stockholms och Malmös kommuner tagit upp att man vill ha en undantagslag för ovan yrkesgrupper i dessa kommuner.

Om inte skulle detta inte bara skapa ett större lidande för dessa människor, men även öka avståndet till myndigheterna. Utöver de barn som drabbas skulle det även sätta många yrkesgrupper i en svår situation, då de skulle behöva agera i strid med sin yrkesetik och sitt uppdrag - att anmäla oro om ett barn far illa. Vem anmäler sin oro om det samtidigt finns risk att utsätta barnet och dess familj för ytterligare fara?

Företrädarna för civilsamhällets organisationer avslutar sin insändare: ”Den typ av informationsplikt som nu ska utredas borde aldrig ha presenterats. När regeringen ändå väljer att gå vidare med förslaget säger representanterna för civilsamhällesorganisationerna att vi vill vara tydliga med att undantag från informationsplikten nog måste utredas och analyseras. Sverige går en oroande utveckling till mötes om lagar likt den föreslagna antas. Vi ser en försvagad barnrätt och ett urholkat samhällsskydd för de barn som redan lever under utsatta livsförhållanden. Barnkonventionen är svensk lag och nu är det hög tid att leva upp till det”(1).

I en debattartikel av bl.a. ordföranden för den fackliga centralorganisationen Saco, Göran Arrenius, säger man under rubriken *Regeringen offerar tilliten i sin jakt på papperslösa*: ”Tidöpartierna väljer att gå vidare med sitt kritiserade förslag om en angiverilag. De riskerar att utlösa en nationell tillitskris. Om tilliten till vård, skola och omsorg brister faller kvalitén – och i förlängningen även samhällskontraktet”(2). De avslutar artikeln: ”Regeringens förslag om en angiverilag är ett direkt hot mot det alltmer bräckliga samhällskontrakt som politikens förtroende vilar på. Om förslaget blir verklighet får vi inte bara en sämre välfärd och ett ofriare samhälle, utan också en regering som underminerar det förtroende som tagit dem till makten”.

Samtidigt kom Läkarförbundet med en kraftful protest mot Angiverilagen och skriver: (3):

”Idag presenterade regeringen tilläggsdirektiven till den utredning där bland annat frågan om anmälningsskyldighet ingår. Utredaren ska lämna förslag på hur lagstiftningen ska kunna ändras så att (vissa?) offentligtanställda ska ges en lagstadgad skyldighet att rapportera personer som lever i Sverige utan tillstånd. Utredaren ska också undersöka vilka konsekvenser det skulle kunna få för oss om vi inte följer denna skyldighet.

! Jag blev läkare för att bota människor, inte anmäla dem.

Även om regeringen höll öppet för att det kan finnas vissa ömmande situationer (exempelvis inom sjukvården) där undantag kan göras känner jag ändå en stor ilska och oro över att man i Sverige 2023 ens tillsätter en sådan här utredning. För jag vidhåller min kritik. Jag tycker inte att man ska gå vidare med utredningsförslaget, det hör inte hemma i vården eller i ett demokratiskt samhälle.

! Jag blev läkare för att stötta människor, inte övervaka dem.

Som läkare ska jag alltid ha patientens hälsa som det främsta målet och om möjligt bota, ofta lindra och alltid trösta. Som läkare ska jag aldrig frångå principen om människors lika värde och aldrig utsätta en patient för diskriminerande behandling eller bemötande. Detta får varje blivande läkare lära sig på läkarutbildningen och det står också i Läkarförbundets etiska regler. Och det är etiska principer som både jag och mina kollegor tar mycket allvarligt på och som vi har förbundit oss att följa. Jag kan omöjligt se hur en lag om anmälningsskyldighet ska kunna förenas med dessa viktiga etiska regler.

Utredaren ska, enligt regeringens direktiv, granska frågan förutsättningslöst och objektivt och ta hänsyn till Barnkonventionen och andra internationella konventioner som Sverige förbundit sig att följa. Jag förutsätter därför att utredningens slutsatser landar i det för mig helt uppenbara – en lag som straffar vårdpersonal om de inte anmäler vårdsökande nödställda människor är ett mycket dåligt och omänskligt förslag.

! Jag blev läkare för att hjälpa människor, låt mig fortsätta med det.”

Bo J A Haglund

Professor emeritus vid Karolinska Institutet och chefredaktör för SMT

Referenser

1. Göteborgsposen 14 september 2023
2. Arrius G o.a. Regeringen offerar tilliten i sin jakt på papperslösa DN 2023 08 31.
3. Läkarförbundet, 31 augusti kl. 14:42